

УДК 339.924

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

В. Я. Лаш

студентка 2 курсу, група МЕ-21, навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Науковий керівник – к.е.н., доцент А. Й. Жемба

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

Статтю присвячено дослідженню особливостей економічного розвитку Великобританії у глобальному фінансово-економічному середовищі. Проаналізовано переваги та недоліки моделі економічного регулювання Британії. Розглянуто шляхи оптимізації соціально-економічної моделі.

Ключові слова: економічний розвиток, глобалізація економіки, Європейський Союз, національна конкурентоспроможність, економічна модель.

Статья посвящена исследованию особенностей экономического развития Великобритании в глобальной финансово-экономической среде. Выполнен анализ преимуществ и недостатков модели экономического регулирования Британии. Рассмотрены пути оптимизации социально-экономической модели.

Ключевые слова: экономическое развитие, глобализация экономики, Европейский Союз, национальная конкурентоспособность, экономическая модель.

The article is devoted to the study of the peculiarities of the economic development of Great Britain in the global financial and economic environment. The analysis of the advantages and disadvantages of the model of economic regulation in Britain is carried out. The ways of optimizing the socio-economic model are considered.

Keywords: economic development, globalization of the economy, the European Union, national competitiveness, economic model.

Економічне зростання країни є постійно змінюваним процесом, особливо в реаліях сьогодення, що здійснюється як у просторовому, так і у часовому вимірах. У сучасних умовах глобалізації світової економіки, загострення конкуренції на світових ринках має місце поляризація країн світу за низкою економічних показників щонайменше на дві групи країн: економічно розвинуті, лідери; економічно відсталі, аутсайтери. До економічно розвинутих країн з впевненістю можна віднести Велику Британію. Економіка цієї країни є протягом багатьох років однією з кращих, як в Європі, так і в світі. Про це переконливо свідчать дані Центрального Розвідувального Управління США [5]. А відтак, вивчення досвіду економічного розвитку цієї країни заслуговує на увагу. Ефективне дослідження Великобританії залежить від розгляду різних етапів становлення соціально-економічного розвитку. На сучасному етапі розвитку господарської системи, в умовах невизначеності та нестійкості функціонування, ключовим інструментарієм забезпечення результативності реалізації соціально-економічної політики є економічне зростання. Це пов'язано з тим, що, по-перше, економічне зростання визначає рівень економічного розвитку країни, ступінь задоволення потреб і рівень життя. По-друге, економічне зростання визначає місце країни серед інших країн світу, її конкурентоспроможність, можливість впливу на світовий

економічний і політичний розвиток. По-третє, економічне зростання визначає перспективи розвитку країни в усьому їх різноманітті. Дослідження пунктів, які представлені в даній статті дають можливість нам оцінити загальний стан національної економіки, зробити певні висновки щодо функціонування різних соціально-економічних моделей та систем держави.

Дослідженням проблем національної економіки і зовнішньоекономічних зв'язків Великої Британії займалися і продовжують займатися багато закордонних учених, серед яких слід відзначити Шона Глинна (S. Glynn) і Алана Бута (A. Booth), Стівена Фокса (S. Fox), Пітера Інгрема (P. Ingram), Майкла Томаса (M. Thomas), Енн Рафф (A. Ruff), Еварт Кіпа (E. Keep), Кена Мейхью (K. Mayhew), Р. Уитакера (Reg Whitaker). Вивченням відносин Сполученого Королівства зі Співдружністю Націй займався Джон Дарвін (J. Darwin), питання інноваційного розвитку привертало увагу цілого ряду економістів, серед яких виділяється Том Ніколас.

Метою даної статті є вивчення теоретичних і прикладних основ економічного розвитку Великої Британії та, на цій базі, визначення можливих напрямів її оптимізації.

Об'єднане Королівство Великої Британії та Північної Ірландії з середини ХХ ст. бере активну участь в міжнародній та регіональній економічній інтеграції та є членом багатьох організацій, серед яких ООН, НАТО, Британська Співдружність, МАГАТЕ та інші. Також до початку 2020 року країна входила до складу ЄС та організацій пов'язаних з забезпеченням діяльності союзу. Британія долучається до роботи Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (Financial Action Task Force on Money Laundering) та Групи Егмонт (Egmont Group of Financial Intelligence Units) [2]. Директиви, прийняті в розроблені за участі Британії та прийняті в рамках ЄС були основними інструментами регулювання зовнішньоекономічної діяльності Великої Британії, які встановлюють загальнообов'язкові для всіх його країн-членів норми і правила, а також визначають політику торгово-економічних відносин з третіми країнами у всіх сферах зовнішньоекономічного співпраці.

Разом з тим, не дивлячись на активне проведення Британією політики для покращення роботи ЄС, 23 червня 2016 року в Сполученому Королівстві було проведено референдум про вихід країни з Європейського Союзу, в результаті якого майже 52% британських виборців, а це близько 17,4 млн осіб, проголосували «за». Це перший випадок виходу країни з Євросоюзу, якщо не враховувати автономну датську територію Гренландію [4].

На даний момент країна бере активну участь в міжнародній економічній інтеграції для підтримання лідерських позицій. Британія займає одне з перших місць серед членів «Великої сімки» і «Великої двадцятки». Вона є членом Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), в роботі якої країна з 2016 року почала брати активну участь, яка полягає в обговоренні, розробці та вдосконаленні економічної і соціальної політики через своє представництво в організації.

Основним показником конкурентоспроможності вважають Індекс глобальної конкурентоспроможності, який розраховується за методикою, розробленою Всесвітнім економічним форумом, заснований на оцінці 12 факторів країни: інститутів (як приватних, так і державних), інфраструктури, макроекономічного середовища, здоров'я населення, рівня навчання в країні, ефективності ринку товарів і ринку праці, розвиненості фінансового ринку, технологічної оснащеності країни, розміру ринку, ефективності бізнесу та інновацій, що вказують на вдосконалення економіки країни. У 2019 р. індекс глобальної конкурентоспроможності Британії становив 81,2 одиниць [9], тобто 9 місце в світовому рейтингу, однак це на 0,8 одиниць менше ніж у 2018 р. Цей досить високий рівень забезпечується, головним чином, за рахунок якісної освіти, розвиненої інфраструктури та інноваційній у різних сферах.

Великобританія вважається великим світовим експортером та імпортером товарів і послуг, але її частка в світовій торгівлі за останнє десятиліття знизилася і становить в світовому експорті товарів 2,8%, а в імпорті – 3,7% (7-е і 5-е місця відповідно) [8].

Великобританія – другий після США експортер послуг, на неї припадає 7,3% світового експорту. Частка Великобританії у світовому імпорті послуг становить 4,5% [10].

При аналізі конкурентоспроможності Великої Британії можна виділити як сильні сторони країни, так і слабкі. Вигідне географічне положення, активний інноваційний розвиток країни, високорозвинена інфраструктура, сприятливий інвестиційний клімат, високий рівень освіти та участь в найбільш ефективних міжнародних інтеграційних угрупованнях в світі – це все характеристики, які забезпечують високу конкурентоспроможність національної економіки. Проте є і чинники, які її дещо погіршують: старіння нації, негативне сальдо торгівельного балансу, низький рівень експорту впливають на економіку не з найкращої сторони.

Ефективність соціально-економічної моделі Великої Британії є неоднозначною. З одного боку, британська економіка є однією з найбільших розвинутих в Європі. Уряд Великобританії намагається всіляко підтримувати розвиток економіки країни, проте, в той же час, намагається скорочувати державне втручання в цей процес. Саме тому, соціально-економічна модель Об'єднаного Королівства має безліч переваг. Велика увага в країні приділяється промисловості та видобувним галузям, оскільки це основні сфери забезпечення економічного розвитку, які гарантують конкурентоспроможність Британії на міжнародній арені. Особливу увагу мають видобуток нафти та газу, розвиток фармацевтичної, харчової та автомобільної промисловості [1]. Британія є привабливою державою для малаго та середнього бізнесу, оскільки уряд всіляко сприяє його розвитку. Наприклад, у Великобританії є велика кількість державних програм для фінансування та підтримки бізнесу. Одна з найпоширеніших передбачає допомогу в освоєнні закордонних ринків збуту продукції та наданні додаткового фінансування на проведення досліджень, яке складає в середньому 50 млн фунтів.

Також у країні є чимала кількість соціальних пакетів та програм, які забезпечують допомогу населенню в складних ситуаціях чи підтримують діяльність активних громадян у будь-якій сфері життя [6]. Уряд Великобританії піклується про дітей і пенсіонерів, надаючи фінансові допомоги для покращення їх рівня життя; безробітних та емігрантів, забезпечуючи їх робочими місцями, якщо це можливо. Ще однією перевагою є високоефективна модель трудового ринку, який відрізняється значною кількістю робочих місць, що створюються в приватному секторі [7]. Низькі індивідуальні податки на дохід та ліквідація перешкод в мобільності робочої сили стимулюють зайнятість населення. Також непогані показники зайнятості забезпечує те, що держава мало втручається в процес регулювання трудового ринку.

Економічна модель забезпечує створення сприятливого інвестиційного клімату. Держава продовжує створювати непогані умови для залучення іноземного капіталу в сферу технологій. В країні активну діяльність ведуть багато відомих ТНК, в тому числі Motorola, Samsung, Epson, Nokia та багато інших (більше 13 тис. іноземних компаній). Станом на 2019 рік, більшість інвестицій направлених в ЄС були саме у Великобританію [9]. Частка інвестицій з США до Британії складає орієнтовно 40% і ця цифра зростає щороку.

Процес гальмування економічного розвитку Британії пов'язаний з тим, що майже ідеальна модель почала давати збої. Одна з найбільших проблем пов'язана з великим припливом емігрантів в країну з держав-членів Євросоюзу. Збільшення числа громадян країн призводить до зниження їхнього добробуту, скорочення робочих місць, безробіття та інших економічних складностей. Ще одна проблема пов'язана з нижчим показником продуктивності праці порівняно з країнами-конкурентами (Німеччина та Франція). Третя економічна проблема є наслідком загальних тенденцій світової економічної кризи, які викликають негативні наслідки в області організації і використання економічних ресурсів Великобританії. Таким чином, соціально-економічна модель Великобританії є потужною з багатьма перевагами, але й з деякими негативними тенденціями: великий приплив

емігрантів, зниження темпів продуктивності праці, загальні проблеми світового порядку. Негативні тенденції соціально-економічної моделі Великої Британії потребують оптимізаційних заходів для підвищення ефективності та усунення недоліків. Один з оптимізаційних заходів, який вже прийняла Британія – вихід її з ЄС, внаслідок якого країна повертає собі повний контроль над своїми кордонами та скасовує безвізовий режим з багатьма країнами, що призводить до зниження числа мігрантів, які в'їжджають до країни з метою знайти притулок чи роботу в державі. Це створює розширені можливості працевлаштування для британських працівників і значно спрощує роботу державних служб [4].

Уряд Британії планує розробку нової торгової і внутрішньої інвестиційної політики, оскільки сучасна починає негативно впливати на економіку країни та стає вигідною лише для іноземців, але невигідною для держави в цілому. В межах цих змін державна політика має сприяти підвищенню продуктивності і зростанню економіки Великобританії, шляхом посилення конкуренції і застосування нових заходів. Уряд Великої Британії вважає, що покращенню економічної ситуації має сприяти посилена увага до інноваційного розвитку. Уряд планує надавати фінансову підтримку лише найбільш перспективним підприємствам, а також допомагати у підборі кваліфікованих кадрів, сприяти збільшенню обороту [3]. Ще один оптимізаційний захід – податковий режим Великобританії, який стає все зручнішим для бізнесу. Результати проведених компанією KPMG досліджень у 2019 році свідчать про поліпшення відносини міжнародних компаній до ведення діяльності в країні після серії знижень податків. Якщо ще декілька років тому він розглядався в якості стримуючого фактора для бізнесу, то зараз він дуже привабливий, особливо в контексті того, що Великобританія є і продовжує ставати ще привабливішим місцем для життя, роботи і ведення бізнесу [8].

Економіка Великобританії є доволі конкурентоспроможною, оскільки є багато факторів, які чинять на неї позитивний вплив. Державне регулювання галузей промисловості і сфери послуг в Великобританії здійснюється на основі принципу найменшого прямого державного втручання в ділове середовище з одночасним забезпеченням максимальних можливостей для доступу на ринки шляхом створення найбільш сприятливих законодавчих умов для їх конкурентного розвитку. Також слід звернути увагу на те, що всі заходи державного регулювання є однаковими для всіх без винятку учасників ринку, незалежно від їх поділу за національною ознакою. У зв'язку з цим заходи з регулювання тієї чи іншої сфери, які вживає уряд Великобританії, насамперед, спрямовані на стимулювання розвитку добросовісної конкуренції та вільного ринку.

Також уряд Великобританії приділяє особливу увагу регулюванню фінансового сектору країни як одного з ключових секторів національної економіки. Ще однією особливістю державного регулювання є надання пріоритетів розвитку науки та технологій. Основним завданням державної політики в цій галузі є перетворення Великобританії в країну з найпривабливішими умовами для проведення наукових досліджень і розвитку бізнесу.

1. Громько А. А. Великобританія. Епоха Реформ : учебник. Москва : Весь мир, 2007. 538 с.
2. Міжнародні організації / за ред. Ю. Г. Козака і В. М. Новацького. Одеса : Астропринт, 2001. 288 с.
3. Османова С. А. Анализ и прогнозы разрешения экономических проблем в связи с выходом Соединенного Королевства из Европейского Союза : учебник. Краснодар, 2018. 204 с.
4. Brexit Central. URL: <https://brexitcentral.com/today/brexit-news-for-friday-31-january/> (дата звернення: 12.10.2020).
5. Central Intelligent Agency. URL: <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/uk.html> (дата звернення: 13.10.2020).
6. European Central Bank. URL: <https://www.ecb.europa.eu/home/search/html/index.en.html?q=+britain> (дата звернення: 17.09.2020).
7. International Labor Organization. URL: https://www.ilo.org/labadmin/info/WCMS_112675/lang--en/index.htm (дата звернення: 16.09.2020).
8. Trading Economics. URL: <https://tradingeconomics.com/united-kingdom/competitiveness-rank> (дата звернення: 16.09.2020).
9. World Economic Forum. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (дата звернення 15.10.2020).
10. World Trade Organization. URL: https://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/united_kingdom_e.htm (дата звернення: 17.09.2020).